

ΠΕΡΙΛΗΨΕΙΣ ΕΙΣΗΓΗΣΕΩΝ

ΑΓΟΡΑΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ, Επίκ. Καθηγητής ΕΑΠ
Θεμελιακοί άξονες για μια εκκλησιολογική θεώρηση του Πολιτισμού

Στην εισήγησή μου αυτή θα διερωτηθώ για τον Πολιτισμό, το νόημα και τη σημασία του, εγγράφοντάς το ερώτημα αυτό στο ευρύτερο πλαίσιο των σχέσεων, του συνεχούς διαλόγου και διάδρασης, μεταξύ Εκκλησίας και Κόσμου στην Ιστορία.

Ιδιαίτερη έμφαση θα δοθεί καταρχάς στο «πόθεν ομιλείτε» ως το θεμελιώδες ερμηνευτικό ερώτημα, το αναφερόμενο στον τόπο, τον τρόπο και την προοπτική θεώρησης πραγμάτων και καταστάσεων.

Λόγω της στενής και αμφίδρομης σχέσης μεταξύ Ορθοδοξίας και Πολιτισμού στόχος μου είναι να δείξω τις διαφορές μεταξύ (α) μιας εκκλησιολογικής θεώρησης του Πολιτισμού [στη χριστιανική *θεολογία*], (β) μιας πολιτισμολογικής θεώρησης της Εκκλησίας [στη *φιλοσοφία*] και (γ) μιας θρησκευτιστορικής θεώρησης Χριστιανισμού και Πολιτισμού [στη *θρησκευσιολογία*].

Απώτερος στόχος της εισήγησής μου -από τη θέση της χριστιανικής θεολογίας- είναι να προβληματιστούμε όλοι μας για το νόημα του «ελληνισμού των Πατέρων», του «Πατερικού ήθους» και της περιφημής «επιστροφής στους Πατέρες» στην προοπτική της «σαρκωτικής λογικής»: μιας «επίκαιρης» (βλ. «καιρός») «πολιτισμικής σάρκωσης» (inculturation) και μαρτυρίας του σώματος του Χριστού, του «τα πάντα εν πάσι πληρουμένου» (Εφ. 1,23) στα σημερινά δεδομένα του Κόσμου και του Πολιτισμού.

ΑΡΤΕΜΗ ΕΙΡΗΝΗ, Υπ. Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Η περί παιδων αγωγή στον Ι. Χρυσόστομο και στον Πλούταρχο

Βασικός παράγοντας της διαδικασίας συνέχισης της κοινωνίας είναι το ανθρώπινο στοιχείο, ως φορέας της παράδοσης και συνεχιστής της. Τα παιδιά είναι ο φυσικός συνδετικός κρίκος κάθε κοινωνίας και το μέλλον της. Η ύπαρξη και η διασφάλιση του μέλλοντος των παιδιών αποτελεί αντικείμενο ζωτικής μέριμνας, καθώς και εύλογη πηγή ανησυχίας και προβληματισμών από την αρχαιότητα έως τις ημέρες μας. Εκτός, λοιπόν, από τη βιολογική τους υπόσταση, τα παιδιά αποτελούν μία περίπλοκη πολιτιστική συνισταμένη κάθε οργανωμένης κοινότητας. Για το λόγο αυτό το θέμα της ανατροφής τους απασχόλησε πολλούς φιλοσόφους αλλά και Πατέρες της Εκκλησίας μας.

Στη συγκεκριμένη εργασία θα αναφερθούμε στην παιδαγωγική σκέψη δύο σπουδαιών ανδρών του Χαϊρωνέως φιλοσόφου Πλούταρχου και του ιερού Πατρός Ιωάννου Χρυσόστομου. Έζησαν σε διαφορετικές εποχές, λάτρευσαν και πίστεψαν διαφορετικούς θεούς, όμως οι απόψεις τους περί παιδαγωγικής και γενικότερα περί ανατροφής των παιδιών συγκλίνουν σε μεγάλο βαθμό. Άλλωστε οι άγιοι Πατέρες της Εκκλησίας μας προσλαμβάνουν τις φιλοσοφικές αναζητήσεις του αρχαιοελληνικού πνεύματος σχετικά με την κοινωνία, την παιδεία, τη δικαιοσύνη και με όλους γενικά τούς τομείς της κοινωνίας και του πολιτισμού και τις μετουσιώνουν μέσα από διδασκαλία της εν Χριστώ Θείας Αποκάλυψης. Έτσι, πραγματοποιείται η σύζευξη Ελληνισμού και Ορθοδοξίας, που λαμβάνει πια οικουμενικές διαστάσεις χάρη στις φωτισμένες αυτές μορφές των ιερών Πατέρων.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΓΑΪΤΑΝΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ, Επίκ. Καθηγητής Παν/μίου Αθηνών,
Η αλλοτρίωση των ΜΜΕ στον σύγχρονο κόσμο**

Η εισήγηση πραγματεύεται τις βασικές θεωρίες για τα ΜΜΕ:

Κριτική θεωρία της σχολής της Φραγκφούρτης: θεωρεί, στηριζόμενη στη μαρξιστική θεωρία, ότι το μονοπώλιο του κεφαλαίου συντελεί στην παγκόσμια και εμπορευματοποιημένη μαζική κουλτούρα, και προβάλλει την άποψη ότι στις μαζικές επικοινωνίες τα προϊόντα του πολιτισμού δεν αναδύονται πια απ' την λαϊκή βάση, ούτε απ' τις αξίες μιας ανώτερης συνείδησης, παρά απ' την "εκ των άνω" επιβολή του πλουτοκράτη παραγωγού".

Θεωρία του Innis: σύμφωνα με αυτήν όλοι οι μεγάλοι πολιτισμοί αντλούσαν τα χαρακτηριστικά τους απ' τους τρόπους και τις μεθόδους επικοινωνίας που χρησιμοποιούσαν.

Θεωρία του Debord – Κοινωνία του θεάματος: Οι βασικές θέσεις της θεωρίας αυτής είναι: α) Το θέαμα είναι το χρήμα ως μορφή αφηρημένης αναπαράστασης. β) Το θέαμα είναι η ψευδής χρήση της ζωής ως υπηρετής της ψεύτικης φαντασίας της! γ) Το θέαμα είναι ο κόσμος του εμπορεύματος με την μορφή του επίπλαστου βιώματος. δ) Το θέαμα είναι η στιγμή όπου το εμπόρευμα επέτυχε την ολοκληρωτική κατοχή της κοινωνικής ζωής. ε) Το θέαμα είναι η κατασκευασμένη μορφή της ατομικής αλλοτρίωσης. στ) Το θέαμα είναι η εδραιωμένη μορφή της απομόνωσης, διότι η αγάπη της προσφοράς αυτοκαταστρέφει την θέαση του ίδιου του εγώ απ' το εγώ και έτσι ούτε η αγάπη μπορεί να ζήσει ως θέαμα, ούτε το θέαμα ως αγάπη. ζ) Το θέαμα είναι η συντήρηση της μη-συνείδησης εντός των πραγματικών συνθηκών της ύπαρξης. η) Το θέαμα είναι ο ψευδοϊερός Θεός της αλλοτρίωσης. θ) Το θέαμα είναι η κυριαρχία της οικονομίας επί του κοινωνικού βίου, είναι ο έκδηλος υποβιβασμός του Είναι σε Έχειν. ι) Το θέαμα είναι η υποταγή της συνείδησης στις κατηγορίες της όρασης.

Η Ορθόδοξη Θεώρηση: βασικά της στοιχεία αποτελούν η αντίδραση στο ασυνείδητο πέρασμα απ' την αφηρημένη σκέψη στην ηλεκτρονική μαγεία και η θεμελιώδης καταδίκη της διάστασης των "σόου μπίζνες" ως βασικής λειτουργίας των Μαζικών Επικοινωνιών.

Τα βασικά χαρακτηριστικά της Ορθόδοξης επικοινωνίας είναι: α) Δεν είναι τυφλά "επικοινωνιακή", αλλά ουσιαδώς οντολογική. β) Δεν υποδουλώνει τον άνθρωπο στην κυριαρχία του πλουτοκρατικού παντοδύναμου μέσου, παρά ουσιαδώς τον ελευθερώνει απ' τις ψευδεπίγραφες δομές της επικοινωνιακής αλλοτρίωσης. γ) Ενώ ο κοσμικός επικοινωνιακός λόγος αποστασιοποιείται απ' την μετοχή στο πρόβλημα, ο ορθόδοξος επικοινωνιακός Λόγος συμμετέχει ως μαρτυρία. δ) Δεν γεννιέται "εκ των άνω" από επιβαλλόμενους τρόπους και μεθόδους παραγωγής, παρά απ' την ίδια την προσωπική μαρτυρία του πάσχοντος. ε) Δεν αλλοτριώνει την προσωπικότητα του "δέκτη" του επικοινωνιακού μηνύματος, παρά τον θεωρεί ως ανεπανάληπτη οντότητα ενώπιον του Θεού. στ) Εδραιώνει μια κοινωνία προσώπων, μια κοινωνία προσώπου με πρόσωπο, και δεν "συνενώνει" άβουλες υπάρξεις ως παθητικούς αποδέκτες των σκόπιμα κατευθυνόμενων μηνυμάτων.

**ΓΙΑΓΚΑΖΟΓΛΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ, Δρ. Θεολογίας Α.Π.Θ., Σύμβουλος του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου
Ο διάλογος Θεολογίας και πολιτισμού βασική συνιστώσα της σύγχρονης θρησκευτικής αγωγής και παιδείας**

Ο διάλογος θεολογίας και πολιτισμού στη βιβλική και πατερική παράδοση της Εκκλησίας προϋποθέτει την ιστορική, προσωπική και εμπειρική σχέση Θεού, κόσμου και ανθρώπου. Μια καιρία και βασική πτυχή αυτής της διαπολιτισμικής διάστασης της θεολογίας αφορά τη συνάντηση, τον διάλογο, τη σύγκρουση, την αλληλοδιείσδυση και, τελικά, τη σύνθεση μεταξύ *Ελληνισμού* και *Χριστιανισμού*. Πρόκειται για την παραδειγματική συνάντηση δύο θεμελιωδών πολιτισμικών μεγεθών, η οποία διαμόρφωσε τη φυσιογνωμία ενός ευρύτατου γεωπολιτικού χώρου. Γιατί ολόκληρη η Ευρώπη και η καθ' ημάς Ανατολή αποβαίνει σταδιακά μια χριστιανική περιοχή. Η Ορθοδοξία, ο βυζαντινός πολιτισμός, ο σλαβικός κόσμος αλλά και η ιδιοπροσωπία του Νέου Ελληνισμού σμιλεύτηκαν μέσα από τη γόνιμη σύνθεση Ελληνισμού και Χριστιανισμού κατ' εξοχήν.

Εξάλλου, η καθοριστική αυτή συνάντηση προσέφερε τις βάσεις και για την ιδιαίτερη ανάπτυξη και πορεία του Χριστιανισμού στη Δύση μέσα από τις μεγάλες χριστιανικές παραδόσεις του Ρωμαιοκαθολικισμού και του Προτεσταντισμού. Κατά μια άποψη, ακόμη και η νεωτερικότητα και η ουδετεροθρησκεία είναι παντελώς ανερχόμενες δίχως τις συνιστώσες αυτές, παρά τις περί αντιθέτου διακηρύξεις. Ωστόσο, ένας μεταχριστιανικός κόσμος και πολιτισμός γεννήθηκε. Ο κόσμος που προέκυψε από την Αναγέννηση, τη Μεταρρύθμιση και το

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

Διαφωτισμό, ο πολιτισμός της νεωτερικότητας, στηρίζεται εν πολλοίς στον Χριστιανισμό αλλά δεν είναι χριστιανικός.

Τώρα, όσο ποτέ ίσως άλλοτε, προβάλλει η ευθύνη της χριστιανικής θεολογίας να διαλεχθεί δημιουργικά, όπως είχε πράξει με δυναμικό τρόπο ο Απόστολος των Εθνών Παύλος, με την πολιτισμική ποικιλομορφία του σύγχρονου κόσμου. Θα πρέπει, ασφαλώς, να συνειδητοποιήσουμε πως η πολυπολιτισμική κοινωνία αποτελεί ήδη το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο για όλες τις χριστιανικές Εκκλησίες και θεολογικές παραδόσεις.

Ο αυθεντικός διάλογος θεολογίας και πολιτισμού μπορεί να προσφέρει στην θρησκευτική αγωγή και παιδεία νέες δυνατότητες και νέους ορίζοντες. Το θρησκευτικό μάθημα με σαφή τον γνωσιολογικό του χαρακτήρα και απελευθερωμένο από την παλαιά αντίληψη που το ήθελε στενά ομολογιακό, κατηχητικό και ηθοπλαστικό, μπορεί να εμπνέεται από τα μορφωτικά αγαθά της ορθόδοξης παράδοσης και του βυζαντινού πολιτισμού. Συνάμα, όμως, επιβάλλεται να έχει ανοικτούς ορίζοντες και να διαλέγεται με τα ζητήματα και τις προτεραιότητες που θέτει ο ραγδαία μεταβαλλόμενος σύγχρονος κόσμος και πολιτισμός. Η θεολογική προσέγγιση του πολιτισμού μπορεί να συνεισφέρει γόνιμα και δημιουργικά στην ανάδειξη της σχέσης που έχει ο λόγος και ο τρόπος της Ορθοδοξίας με τον πολιτισμό που σάρκωσε η θεολογία, η λατρεία και η ζωή της Εκκλησίας στην ιστορική της πορεία.

**ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, ΜΔΕ Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
*Παιδεία και Πολιτισμός στο έργο "Υπέρ των ιερώς ησυχάζοντων" του Αγ. Γρηγορίου Παλαμά***

Οι περισσότερες θρησκείες έθεσαν τα θεμέλια για τη δημιουργία των πολιτισμών. Η θρησκευτική αντίληψη καθορίζει τις σχέσεις Θεού, ανθρώπου και κτίσης, γεννώντας την κοσμολογία, την ανθρωπολογία, την τέχνη, την κοινωνιολογία ή την οικονομία.

Ο πολιτισμός πάντα χαρακτηρίζεται και πορεύεται από ενεργούντα πρόσωπα και εξαρτάται από το είδος της παιδείας που έχουν. Εάν ερευνηθούν οι ιστορίες των πολιτισμών θα διαπιστωθούν περίοδοι ακμών και παρακμών. Στη σύγχρονη ιστορία ο τρόπος ζωής ορίζεται από παραμέτρους που διαμόρφωσαν το δυτικό πολιτισμό. Ποτέ άλλοτε δεν υπήρχε τόση γνώση συσσωρευμένη στις θετικές και θεωρητικές επιστήμες. Παρά όμως την ανάπτυξη των επιστημών ο σύγχρονος πολιτισμός περνά και αυτός κρίση. Για να επισημανθούν οι αιτίες και οι αφορμές της κρίσης θα αναζητηθεί η περίοδος εκείνη κατά την οποία αυτές παγιώθηκαν ως τρόπος ζωής του σημερινού κυρίαρχου δυτικού πολιτισμού.

Η παραδοσιακή άποψη υποστηρίζει ότι η Ευρωπαϊκή Αναγέννηση που διήρκεσε από τον 14ο μέχρι τον 16ο αιώνα είναι η αρχή της σύγχρονης εποχής. Γιατί όμως η Ορθόδοξη Ανατολή δεν ακολούθησε με τον ίδιο τρόπο το θεολογικό και φιλοσοφικό υπόβαθρο που συνέλαβε στην διαμόρφωση του πολιτισμού αυτού; Οι απαντήσεις δόθηκαν στις Ησυχαστικές Συνόδους τον 14ο αιώνα. Ο δυτικός κόσμος από την εποχή αυτή ακολουθεί οριστικά δική του πορεία. Ο πρωταγωνιστής των Ησυχαστικών Συνόδων άγιος Γρηγόριος Παλαμάς στο έργο του Υπέρ των Ιερώς Ησυχάζοντων θα αναπτύξει την θεολογία της Ανατολικής Ορθόδοξης Εκκλησίας για τις σχέσεις Θεού, ανθρώπου και κόσμου η οποία έχει προϋποθέσεις και παιδεία όχι μόνο να διατηρήσει η Εκκλησία την αυτοσυνειδησία της, αλλά για να ξεπεραστεί η παρακμή και η κρίση οποιουδήποτε πολιτισμού.

**ΚΑΚΑΛΕΤΡΗΣ ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, Υπ. Δρ. Κοιν. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
*Θεολογία και Παιδεία κατά τον Μ. Φώτιο***

1. Η κοσμική παιδεία για τον Φώτιο, δεν αποτελούσε απλώς προγύμνασμα για τη θεολογική παιδεία, όπως διδάξαν προγενέστεροι εκκλησιαστικοί συγγραφείς.
2. Ο Μ. Φώτιος συνέγραψε το *Λεξικό* κυρίως ως βοήθημα του ιδιωτικού κύκλου των μαθητών του.
3. Στη *Βιβλιοθήκη* ή *Μυριόβιβλο* παρατηρούμε ότι η φιλολογική κριτική την οποία ασκεί, βοηθεί στον χαρακτηρισμό του έργου και από θεολογική άποψη.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

4. Ο διαχωρισμός της πνευματικής πορείας του Φωτίου σε δύο περιόδους, της νεότητας, όπου ασχολείται με τον ελληνισμό, και της ωριμότητας, όπου ασχολείται με τη θεολογία, είναι μάλλον αστήρικτος. Ο Μ. Φώτιος θεωρεί ότι είναι δυνατόν να ασκούνται παράλληλα η θεολογία και οι κοσμικές επιστήμες, και οι δεύτερες να συνεπικουρούν δημιουργικά στην πρώτη.
5. Ο Μ. Φώτιος επισημαίνει τον νέο τρόπο μετάδοσης του χριστιανικού μηνύματος μέσω της ουσιαστικής και πολύπλευρης παιδείας, η οποία μπορεί να οδηγήσει τον θεολόγο σε ένα γόνιμο διάλογο με τον κόσμο.

ΚΑΠΕΤΑΝΑΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Υπ. Δρ. Κοιν. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Η θρησκευτική ετερότητα στα εγχειρίδια της θρησκευτικής αγωγής του Ελληνικού Γ. Ε. Λυκείου ως παράγων πολύ-πολιτισμικής συνύπαρξης

Το ελληνιστικό ουσιαστικό πολιτισμός, αναφερόταν αρχικά στη δημόσια διοίκηση και προέρχεται από τη λέξη πολίτης. Αφορούσε λοιπόν τη σχέση του πολίτη και του κράτους. Καθόριζε τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των δυο συμβαλλομένων, το πλαίσιο τελικά για τη διαβίωση, τη συνύπαρξη, την ευ-ζωία. Η ευζωία στη συνέχεια ταυτίζεται με την ευγενική συμπεριφορά του ανθρώπου της πόλης, του αστού και ως τέτοια την επαναφέρει σε καθημερινή χρήση ο Αδ. Κοραής. (Μπαμπινιώτης, 2004)

Στη διεργασία ορισμού της σημερινής κοινωνικής πράξης που ονομάζεται πολιτισμός, περιπλέκονται πολλές έννοιες. (Geertz, 2003) Ο πολίτης είναι μόνο πολίτης της Ελλάδας, για παράδειγμα, ή και της Ευρωπαϊκής Ένωσης συγχρόνως; Οι σύγχρονες πολιτισμικές αξίες διαμορφώνονται σε ένα τοπικό κλειστό κοινωνικό σύνολο ή στο παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον;

Μέσα στο νέο αυτό περιβάλλον του θρησκευτικού πλουραλισμού, η χριστιανική θεολογία καλείται να διαλεχθεί δημιουργικά με την πολιτιστική και θρησκευτική ποικιλομορφία του σύγχρονου κόσμου. Είναι όντως ανάγκη στις μέρες μας η Ορθοδοξία να προχωρήσει πιο πέρα και από την νεωτερικότητα και να αποδεχθεί τον πλουραλισμό και την ετερότητα των άλλων κατά τέτοιο τρόπο ώστε ταυτόχρονα να μην υποτιμά, συμβιβάζει, πολύ δε περισσότερο εγκαταλείπει την ορθόδοξη αυτοσυνειδησία. Οφείλει να επανεύρει την αληθινή οικουμενικότητά και ανεκτικότητά της, για να προσπεράσει τη μισαλλοδοξία και τον φανατισμό.

«Εάν θέλει να προσαρμοστεί στην περιρρέουσα ατμόσφαιρα του σύγχρονου άστεως, θα πρέπει να πραγματοποιήσει ριζοσπαστικές μεταλλαγές. Οφείλει να κατανοήσει τον εαυτό της με δυναμισμό σαν εθελοντική πρωτοπορία (Avantgarde) της βασιλείας του Θεού, η θεολογία πρέπει να καταστεί θεολογία της κοινωνικής μεταβολής και η χριστιανική πίστη να αναπτύξει δυνάμεις πολιτισμικού εξορκισμού. Στην ανωνυμία της μεγαλούπολης, μόνον η προσωπική πίστη δίνει τη βεβαιότητα μιας ατομικής ταυτότητας». (Molltman, 2008:37). Η σύγχρονη πρωτοπορία μου έφερε στο νου τον Απ. Παύλο: ώστε ει τις εν Χριστώ, καινή κτίσις. Τα αρχαία παρήλθεν, ιδού γέγονε καινά τα δε πάντα εκ του Θεού καταλλάξαντος ημάς εαυτώ δια Χριστού και δόντος ημίν την διακονίαν της καταλλαγής...» (Β' Κορ. 5:17-18)

Αυτή την καταλλαγή πρέπει να προσφέρει η ορθόδοξη εκκλησία σε όλους τους πολίτες που έρχονται σε επαφή μαζί της. Μπορεί και πρέπει να έχει δημόσια παρουσία, καθώς ο φυσικός της χώρος είναι η κοινωνία και ειδικότερα η κοινωνία των πολιτών, και όχι το κράτος. «Αντιθέτως, η θρησκεία δεν μπορεί να είναι δημόσια υπόθεση όταν με το τελευταίο εννοείται “κρατική” υπόθεση. Στην προοπτική αυτή το ιδιωτικό δεν αντιτίθεται προς το δημόσιο, αλλά μόνο προς το κρατικό, ενώ το ιδιωτικό μπορεί άριστα να συνδυαστεί τόσο με το συλλογικό όσο και με το κοινωνικό”. (Καλαϊτζίδης, 2007:137)

Θα έχει επιτύχει τον ιεραποστολικό της στόχο μένοντας δίπλα, κι όχι απέναντι, συνοδοιπόρος, σε μια κοινή οδό με τον πολίτη της εκκοσμικευμένης πόλης στα χρόνια της ύστερης νεωτερικότητας ή μετα - νεωτερικότητας. Δεν μπορεί να εμμένει στη θεωρία αλλά να περάσει στην έμπρακτη θεωρία. Δεν μπορεί να ταυτίζεται με τους μηχανισμούς εξουσίας και συχνά να κατηγορείται ως συνένοχη των κυρίαρχων. Στη σύγχρονη πραγματικότητα η Εκκλησία δεν μπορεί να συγκροτείται ως κρατικός θεσμός αλλά ως μια ελεύθερη εθελοντική δραστήρια κοινότητα να προσφέρει μια ταυτότητα ανοικτή σε όλους, αφήνοντας πίσω της την επιθετική και φοβική στάση ανοίγοντας την οδό προς το μέλλον: τα έσχατα.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

**π. ΚΑΡΑΚΟΥΛΑΚΗΣ ΕΥΔΟΚΙΜΟΣ, Υπ. Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Απόπειρα ιδρύσεως Σχολής στο Άγιον Όρος από την *Propaganda Fidei***

Μέσα στα μεγαλεπήβολα σχέδια του Λουδοβίκου ΙΔ' για την Ένωση των Εκκλησιών υπήρξε και το Άγιον Όρος. Πίστευε πως αν αλωθεί αυτό το σπουδαίο μοναστικό κέντρο της Ορθοδοξίας θα ήταν πιο εύκολη η ένωση και με τη Ρωσία, η οποία, ως γνωστόν, έτρεφε πολύ μεγάλο σεβασμό στους αγιορείτες μοναχούς. Η Propaganda είχε υιοθετήσει ήδη το σχέδιο και το συμπεριέλαβε στους στόχους της για την Ένωση. Ξεκίνησε το έργο της αρχικά με την αποστολή μιας ομάδας ουνιτών, αποφοίτων του διάσημου κολλεγίου του Αγίου Αθανασίου Ρώμης.

Ο Αντώνιος Βασιλόπουλος και οι Κανάκης και Νικόλαος Ρώσσης επιλέχθηκαν για το σκοπό αυτό. Οι οδηγίες που τους δόθηκαν ήταν συγκεκριμένες: συστηματικές επισκέψεις στις μονές, συλλογή πληροφοριών για τη ζωή των μοναχών και των απόφών τους στο θέμα της Ενώσεως των Εκκλησιών, να διαπιστώσουν αν υπήρχε δυνατότητα: α) εγκατάστασης ρωμαιοκαθολικών μισσιοναρίων, η ίδρυση δηλαδή λατινικής μονής, και β) δημιουργίας λατινικής σχολής για την εκπαίδευση των αγιορειτών μοναχών. Αυτές ήταν οι οδηγίες σε πρώτη φάση.

Σε δεύτερη φάση οι οδηγίες αφορούσαν στη λεπτομερή καταγραφή των κειμηλίων, ιδιαίτερα όμως η προσοχή τους θα έπρεπε να στραφεί στον εντοπισμό του αριθμού των χειρογράφων κωδίκων στις βιβλιοθήκες των μονών και στη δυνατότητα απόκτησής τους. Από το 1626 μέχρι το 1641 η δράση τους ήταν αριετιά σημαντική, αλλά η επιφυλακτικότητα των μοναχών για την Ένωση των Εκκλησιών και η καχυποψία των τουρκικών αρχών στο Όρος είχε σαν αποτέλεσμα την εκδίωξή τους.

Η Propaganda όμως δεν ποτήθηκε. Έβαλε σε εφαρμογή άλλο σχέδιό της, αυτή τη φορά με τους αδελφούς του τάγματος των Ιησουϊτών. Οι Ιησουϊτες Isaac d' Aultry (1595 – 1659), Francois Richard (1612 – 1673) και Francois Braconnier (1656 – 1716) επιλέχθηκαν για το σκοπό αυτό. Οι οδηγίες ήταν παρόμοιες και γι' αυτούς.

Το πόσο σημαντικό ήταν το έργο τους το διακρίνει κάποιος όχι μόνον από την καταγραφή των καταπληκτικών «Εκθέσεων» τους και την αποστολή τους στην Propaganda, αλλά και από το προσωπικό ενδιαφέρον του Λουδοβίκου ΙΔ', ο οποίος είχε ήδη ενοχληθεί αριετιά από τις επιτυχίες που σημείωσε η Μεταρρύθμιση στην Ανατολή και μάλιστα την εποχή του Πατριάρχη Κύριλλου Λούβαρη (1620 – 1638).

Οι ύποπτες κινήσεις και των Ιησουϊτών δημιούργησαν ένα φοβερά αρνητικό κλίμα στους αγιορείτες μοναχούς ώστε να μην υπάρξει πλέον καμμία ελπίδα προσεγγίσεως για την Ένωση ή για την ίδρυση λατινικής μονής ή σχολής στον Άθωνα. Ας σημειωθεί εδώ ότι οι Ιησουϊτες δρούσαν στην Ανατολή ως πράκτορες του γαλλικού Έθνους.

Τέλος, στον κατάλογο των πρακτόρων αδελφών του τάγματος των Ιησουϊτών, που σχετίζονται με το Άγιον Όρος, προστίθεται και ο Jean-Baptiste Souciet (1684 – 1738), ο οποίος ως «αρχαιολογικό» ενδιαφέρον του είχε να αποκτήσει όχι μόνον τον κατάλογο των χειρογράφων κωδίκων των αγιορείτικων μονών, αλλά και αυτούς τους κώδικες!

**ΚΟΛΛΙΑΣ ΣΩΤΗΡΙΟΣ, Υπ. Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Ο παιδαγωγικός λόγος του Μ. Βασιλείου. Αξιοποίησή του στη σύγχρονη αγωγή**

Ο παιδαγωγικός λόγος του μεγάλου Πατρός της Εκκλησίας μας, επισκόπου Καισαρείας Βασιλείου, ως οδοδείκτης στην αγωγή των νέων του 21ου αιώνα αποτελεί το αντικείμενο της συγκεκριμένης εισήγησης. Οι αρχές και οι προτροπές του Μ. Βασιλείου, φρονούμε ότι επιβάλλεται να θεμελιώνουν τη σύγχρονη παιδεία προκειμένου αυτή να υλοποιήσει τους σκοπούς της και να μορφώσει αγνές ψυχές και γερά πνεύματα. Το σημαντικότερο για να επιτευχθεί η σωστή ανατροφή των νέων, είναι για τον ιερό Πατέρα, το παράδειγμα των γονέων και των εκπαιδευτικών. Ο παιδαγωγός διδάσκει με τη συμπεριφορά του αλλά ταυτόχρονα καθίσταται στη συνείδηση των μαθητών πρότυπο κοινωνικής πραγματικότητας και συμβολίζει τις αξίες της κοινωνίας στην οποία ζουν. Αξιοπρόσεκτη είναι η ενασχόληση του ιερού Πατρός με πολλά παιδαγωγικά ζητήματα πρακτικής φύσεως. Υποστηρίζει, τέλος, περίτρανα ότι η αγωγή στην ολότητά της εντάσσεται στην εν Χριστώ πορεία κάθε νέου ανθρώπου.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΚΥΡΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ, Υπ. ΜΔΕ Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
*Δογματικές προσεγγίσεις στον παιδαγωγικό ρόλο της Εκκλησίας***

Εισαγωγή: Βασικές θεολογικές προϋποθέσεις της ορθόδοξης εκκλησιολογίας. Τι είναι η εκκλησία για την ορθόδοξη δογματική; Η θέση του ανθρώπου μέσα στην εκκλησία: σχέση κοινωνίας με τον Θεό και με τον συνάνθρωπο.

Κυρίως θέμα: Η εκκλησία, ως σώμα Χριστού, καλεί τον άνθρωπο να συμμετάσχει σε μια καινή πραγματικότητα. Σε αυτό το πλαίσιο, ποια είναι τα θεολογικά χαρακτηριστικά του πολιτισμού τον οποίο παράγει η εκκλησία; Πρακτικοί προβληματισμοί: Είναι επιτυχημένο το ποιμαντικό έργο της εκκλησίας από αυτή την άποψη; Δηλαδή, έχει κατορθώσει η εκκλησία να διαπαιδαγωγήσει τον πιστό ώστε να συμμετέχει ενσυνείδητα στη λατρευτική ζωή (γεγονός που έχει καθοριστική σημασία από σωτηριολογική άποψη) ενώ θα μπορεί να απολαμβάνει τον πλούτο της εκκλησιαστικής τέχνης (μια διάσταση της εκκλησιαστικής ζωής που έχει τεράστια παιδευτική σημασία και αφορά την εν γένει πνευματική προαγωγή του πιστού αλλά και της ευρύτερης κοινωνίας, ανεξάρτητα από τον θρησκευτικό της προσανατολισμό);

Συμπεράσματα: Το παιδαγωγικό έργο της εκκλησίας, και του θεολόγου καθηγητή, δεν πρέπει να έχει έναν μονοδιάστατο, τεχνικό χαρακτήρα · ο θεολόγος και ο κληρικός, ως παιδαγωγοί, στη σχολική τάξη ή στον άμβωνα, πρέπει να έχουν σοβαρή θεολογική κατάρτιση, διότι το έργο τους πρέπει να εμπνέεται από τις βασικές αρχές της ορθόδοξης εκκλησιολογίας, που είναι ταυτόχρονα ο κεντρικός άξονας της ορθόδοξης σωτηριολογίας: μια μαρτυρία και μια κλήση για συμμετοχή σε μια καινή πραγματικότητα με τεράστιο πολιτιστικό πλούτο και πολύτιμο ανθρωπολογικό περιεχόμενο.

**ΚΩΝΣΤΑΝΤΟΥΛΑΚΗ ΕΛΕΝΗ, Υπ. ΜΔΕ Κοιν. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
*Πολιτισμός και θρησκευτική αγωγή***

Στην παρούσα εισήγηση θα προσπαθήσουμε να ερευνήσουμε δύο ιδιαίτερα επίκαιρα θέματα τον πολιτισμό και τη σχέση του με τη θρησκευτική αγωγή. Ο προβληματισμός περί της σχέσεως πολιτισμού, κουλτούρας και του μαθήματος της θρησκευτικής αγωγής αναπτύσσεται ιδιαίτερα στις μέρες μας και μάλιστα στο πλαίσιο της πολυπολιτισμικής κοινωνίας στην οποία ζούμε. Συχνά αναρωτιώμαστε για το μέλλον και την υφή του μαθήματος, για το αν ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντα και στις εμπειρίες των μαθητών και για την ανεύρεση τρόπων βελτίωσης και αξιοποίησής του από το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας.

Επίσης θα καταδειξουμε τη σαφέστατη την ανάγκη υιοθέτησης ενός πρότυπου διδασκαλίας της θρησκευτικής αγωγής που θα βασίζεται στις εμπειρίες των μαθητών και στα πραγματικά ανάλογα με την ηλικία τους ενδιαφέροντα γύρω από το θέμα της θρησκείας. Σύμφωνα με τις πιο προοδευτικές απόψεις εκπαιδευτικών μεταρρυθμιστών στην εποχή μας η εκπαίδευση χρειάζεται να στραφεί στο κέντρο της ανθρώπινης εμπειρίας. Βασική λοιπόν προϋπόθεση για να λειτουργήσει η θρησκευτική αγωγή προς όφελος, ενημέρωση και καλλιέργεια των μαθητών αποτελεί η επιλογή και μετάδοση εκείνου του διδακτικού υλικού που θα λαμβάνει υπόψη τις αναζητήσεις και τις εμπειρίες τους.

Αυτό μπορεί να γίνει εφικτό όταν υιοθετηθούν κριτήρια που θα ικανοποιούν τις βαθύτερες υπαρξιακές και κοινωνικές ανησυχίες και τους προβληματισμούς των διδασκομένων. Μόνο μέσα σ' αυτό το πνεύμα είναι δυνατόν να λειτουργήσει η εκπαίδευση και η θρησκευτική αγωγή να δώσει μια νέα «πολιτισμική» διάσταση στις σχέσεις των ανθρώπων, στις εμπειρίες τους, στα κοινά ή διαφορετικά βιώματά τους, να φανερώσει ότι στο πρόσωπο του άλλου, του «ξένου», του συνανθρώπου μπορούμε ν' ανακαλύψουμε τον αδελφό μας, στο πρόσωπο του οποίου βρίσκεται ο ίδιος ο Θεός. Η συνάντηση με τον συνάνθρωπο στην κοινωνία, με τον συμμαθητή στο σχολείο, θεωρείται προϋπόθεση για τη συνάντηση με τον Θεό, «ουκ έστιν άλλως σωθήναι, ει μη δια του πλησίον».

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

ΜΑΡΚΟΖΑΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ, Υπ. ΜΔΕ Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
***Εκκλησιαστική τέχνη: από τη λειτουργικότητα στην ιστορικότητα και η σημασία της
διαφυλάξεώς της, ως τμήμα της πολιτιστικής κληρονομιάς***

Σκοπός της εισηγήσεως είναι το να ανιχνευτεί εάν η Εκκλησιαστική Τέχνη εντάσσεται μόνο στη Λειτουργική κληρονομιά της Εκκλησίας ή θεωρείται αναπόσπαστο τμήμα της Πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου μας, οπότε και ως τέτοιο θα πρέπει να αντιμετωπίζεται;

Είναι η Εκκλησιαστική Τέχνη κάτι το διαφορετικό από αυτό που ευρέως σήμερα κατανοούμε ως τέχνη ή μήπως υπακούει στην αντίληψη της αυτονομημένης καλλιτεχνικής δημιουργίας;

Επιπλέον η Εκκλησιαστική Τέχνη αφορά μόνο τον Εκκλησιαστικό χώρο ή ενδιαφέρει και την ευρύτερη κοινωνία, οπότε μπορεί να λειτουργήσει και ως μουσειακό είδος εκτός Εκκλησίας;

Όλα αυτά είναι ερωτήματα τα οποία αφορούν την Εκκλησιαστική Τέχνη και ζητούν απαντήσει, ούτως ώστε να γίνει δυνατός ο προσδιορισμός του τρόπου διαχειρίσεως των έργων της.

ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ, Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Η συνεισφορά της θρησκειολογίας στη Θεολογία και τη διδασκαλία του μαθήματος των Θρησκευτικών

Περιποιεί ιδιαίτερα τιμή για τις Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης η αναγνώριση της Θρησκειολογίας ως χρήσιμης και συνεπικουρούσας τη Θεολογία επιστήμης καθώς και η συνακόλουθη δημιουργία εδρών Θρησκειολογίας με μια ποικιλία θρησκειολογικών μαθημάτων που διδάχτηκαν και διδάσκονται εδώ και δεκαετίες στα τμήματα των δύο προαναφερομένων σχολών από έγκριτους πανεπιστημιακούς διδασκάλους.

Βεβαίως η προσφυγή στη Θρησκειολογία δεν σημαίνει σε καμιά περίπτωση υποσιέλιση της Θεολογίας. Όπως τονίστηκε και στην αρχή, ο ρόλος της Θρησκειολογίας στο πλαίσιο των διδακτικών προγραμμάτων των δύο Σχολών είναι καθαρά επικουρικός, αποσκοπώντας και μόνο να εμπλουτίσει τις γνώσεις των φοιτητών για τον εξωχριστιανικό κόσμο, τα ξένα θρησκευόμενα, προετοιμάζοντας τους να υπηρετήσουν με τον καλύτερο δυνατό τρόπο ως λειτουργοί Μέσης Εκπαίδευσης στα σχολεία της χώρας τα οποία πλέον έχουν ένα μη ευκαταφρόνητο αριθμό αλλόθρησκων μαθητών. Είναι επομένως επιτακτική η ανάγκη -ιδιαίτερα στις μέρες μας- να κατέχει ο θεολόγος καθηγητής Μέσης Εκπαίδευσης και γνώσεις περί των ξένων θρησκευτικών παραδόσεων ώστε να διευκολύνεται το διδακτικό του έργο απέναντι στους αλλόθρησκους μαθητές του οι οποίοι εκδηλώνουν ενδεχομένως το ενδιαφέρον να γνωρίσουν την παράδοση της Ανατολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας, αποφεύγοντας συνάμα μύρια όσα προβλήματα θα μπορούσαν να προκύψουν από μια ενδεχόμενη άγνοια των ξένων θρησκευμάτων.

Πέραν τούτου η προσφυγή στη Θρησκειολογία διευκολύνει άμεσα το διαθρησκευτικό διάλογο, την εξωτερική ιεραποστολή, την κατήχηση αλλά και τη συνεννόηση μεταξύ ανθρώπων που δεν ανήκουν στο ίδιο θρήσκευμα. Ωστόσο, τα θρησκευόμενα δεν είναι ούτε στατικά, ούτε συμπαγή μορφώματα δοξασιών, κοινωνικών αντιλήψεων και τρόπων λατρείας όπως υποστηρίζουν -ή θα ήθελαν να είναι- οι πάσης προελεύσεως φονταμενταλιστές και ο επινοητής του ιδεολογήματος περί «σύγκρουσης των πολιτισμών». Τα θρησκευόμενα είναι εξελισσόμενα και προσαρμοζόμενα στις κοινωνικές εξελίξεις. Γι' αυτό είναι επιτακτική η ανάγκη να παρακολουθούνται τα πορίσματα των νεώτερων θρησκειολογικών ερευνών. Δεν μπορούμε π.χ. να υποστηρίξουμε ότι ο σημερινός ινδουισμός είναι ο ίδιος και απαράλλακτος με των ινδουισμό των αρχών του εικοστού αιώνας. Ούτε ότι το ισλάμ είναι το ίδιο και απαράλλακτο σε κάθε μουσουλμανική χώρα. Η νεώτερη θρησκειολογική έρευνα διασάφησε ή και απέρριψε εσφαλμένες αντιλήψεις για κάποιες θρησκευτικές δοξασίες ξένων θρησκευμάτων. Παρίσταται επομένως η ανάγκη προσφυγής στη πρόσφατη θρησκειολογική βιβλιογραφία και εμπλουτισμού των βιβλιοθηκών των πανεπιστημιακών μας σχολών με αυτήν. Ωστόσο, αυτός ο εμπλουτισμός δεν αρκεί να είναι ποσοτικός αλλά κυρίως ποιοτικός. Γι' αυτό απαιτείται και η αναζήτηση αρωγής από ειδικούς επιστήμονες.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΜΙΧΑΛΑΓΑ ΔΕΣΠΟΙΝΑ, Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
*Νικόδημος Βαβατενής: Ο κακόδοξος λόγιος επίσκοπος Έλους***

Ο Νικόδημος Βαβατενής από τη Λιβαδειά, είχε διατελέσει διορθωτής του ελληνικού τυπογραφείου της Βενετίας Νικολάου Σάρρου, επόπτης του Φλαγγινειανού Φροντιστηρίου της ίδιας πόλης και δάσκαλος ελληνικών, όταν προσπάθησε, χωρίς επιτυχία, να εκλεγεί μητροπολίτης Λακωνομαχίας. Η υποψηφιότητά του απερρίφθη εξαιτίας της αιρετικής του ομολογίας πίστεως. Το 1700, με κανονική διαδικασία και βενετική στήριξη, εξελέγη επίσκοπος Έλους. Το Οικουμενικό Πατριαρχείο τον καθάιρεσε εξαιτίας της κακοδοξίας του, αλλά η καθάιρεση αυτή παρέμεινε ανενεργή κατά τη διάρκεια της βενετικής κυριαρχίας.

Ως επίσκοπος Έλους, περιέγραψε τη διαδικασία εκλογής του στον κώδικα της επισκοπής του, ο οποίος στη συνέχεια περιέλαβε και τα της μητροπόλεως Μονεμβασίας και Καλαμάτας. Στο σημαντικό αυτό κείμενο αναδεικνύονται τα ζητήματα οργάνωσης και διοίκησης μιας επισκοπής, καθώς και η διαχείριση της καθημερινότητάς της.

**ΜΟΣΧΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ, Λέκτορας Παν/μίου Αθηνών
*Αιγυπτιακός μοναχισμός και αναδιάταξη των πολιτισμικών δομών της ύστερης αρχαιότητας (4ος-7ος
αί.π.Χ.)***

Οι πολιτιστικές δομές ή πολιτιστικά συστήματα είναι ένα εργαλείο που αναλύει την οργάνωση της κοινωνίας ως σύστημα συμβόλων και σημασιών που νοηματοδοτεί και ορίζει τις κοινωνικές σχέσεις. Η ανάπτυξη του μοναχισμού (που βασικά ξεκίνησε στην Αίγυπτο) συνέβαλε στην αναδιάταξη του συστήματος αυτού σε διάφορους άξονες: στη σχέση κέντρου και περιφέρειας, στη σχέση πεπαιδευμένων και απαιδευτων, στη σχέση ανδρών – γυναικών κλπ. Στην εισήγηση θα εξετασθούν δύο άξονες (κέντρου – περιφέρειας, ανδρών – γυναικών), ώστε να δοθεί ένα παράδειγμα εργασίας από το χώρο της Εκκλησιαστικής Ιστορίας στη θεματική της σχέσης Εκκλησίας και Πολιτισμού.

**ΜΠΟΥΓΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Θεολόγος
*Εκκλησιαστική κοινότητα και τοπικοί φορείς πολιτισμού: σχέση ελευθερίας ή υποταγής;
(Το παράδειγμα της Μεσσηνίας)***

Σήμερα δεν είναι λίγες οι φορές που τοπικιστικές νοοτροπίες επηρεάζουν και ενίοτε ταυτίζονται με την κατά τόπους Ορθόδοξη Εκκλησιαστική Κοινότητα.

Πολλοί παράγοντες του σύγχρονου πολιτισμικού γίνεσθαι θεωρούν την Εκκλησία του Χριστού ως ένα φορέα ανάμεσα σε πολλούς, τον οποίο μπορούν να ελέγχουν ή σε καλύτερη περίπτωση να συνεργάζονται μαζί του για την επίτευξη των δικών τους σκοπών. Τις περισσότερες φορές, αυτές οι συμπεριφορές τελματώνουν την εκκλησιαστική ζωή και κατευθύνουν τους πιστούς σε ανούσιες και επικίνδυνες ενδεχομένως αντιπαλότητες.

Η Εκκλησία του Χριστού όμως αντιπαλεύει συνεχώς «προς τας αρχάς, προς τας εξουσίας, προς τους κοσμοκράτορες του αιώνας τούτου».

Η Εκκλησία δεν υποτάσσεται στον κόσμο, ταράζει τους βολεμένους στη Θρησκεία, αυτούς που θεωρούν την πίστη ως ικανοποίηση δικών τους ηθικιστικών απαιτήσεων, ταράζει αυτούς που την θεωρούν ως δεξαμενή ψήφων, αυτούς που την θεωρούν ως υπηρέτη του Έθνους, αυτούς που την θεωρούν ως πηγή πλουτισμού. Αυτή η Εκκλησία είναι η ελεύθερη Εκκλησία από όλους και όλα.

Η τοπική Εκκλησία της Μεσσηνίας όπως φαίνεται από κείμενα της τεσσαρακονταετίας 1965-2005 (εγκύκλιοι, περιοδικό “Διδαχή”) αλλά και εμπειρίες πιστών έχει λόγο ακίνδυνο, λόγο που βολεύει, λόγο ιδεολόγημα, παρουσία που ικανοποιεί τοπικιστικές νοοτροπίες, τυπική εξουσιαστική συμπεριφορά, είναι μια ακίνδυνη εκκλησιαστική κοινότητα η οποία δεν έχει σχέση με τον “επικίνδυνο” Χριστό.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

Η παρούσα εισήγηση σκοπό έχει να προβληματίσει και ίσως να παρασύρει νέους θεολόγους-ερευνητές σε προτάσεις και σε βαθύτερη επιστημονική μελέτη αυτών των σχέσεων αποδεικνύοντας έτσι ότι ο θεολογικός λόγος είναι λόγος παρεμβατικός στο σύγχρονο πολιτισμικό γίγνεσθαι.

**ΝΑΣΙΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Υπ. Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Η κρίση της δυτικής θρησκευτικότητας και η στροφή προς την πνευματικότητα της Ανατολής.**

Στο δεύτερο μισό του 20ου αι. η κρίση του δυτικού πολιτισμού έγινε ιδιαίτερα εμφανής καθώς αδυνατεί να απαντήσει με πειστικό τρόπο στα μεγάλα προβλήματα της νεώτερης εποχής. Στο χώρο της θρησκείας η πορεία εκκοσμικεύσης οδήγησε στην έντονη αμφισβήτηση της δεσπόζουσας θέσης του χριστιανισμού. Οι Εκκλησίες της Δύσης είδαν την επίδρασή τους να μειώνεται βαθμιαία, ενώ παράλληλα οξύνθηκε η εναντίον τους. Η αδυναμία των δυτικών εκδοχών του χριστιανισμού να απαντήσουν με πειστικό τρόπο στα αγωνιώδη υπαρξιακά ερωτήματα του σύγχρονου ανθρώπου, οδήγησε στην εξατομίκευση, στην «διωτικοποίηση» της θρησκευτικότητας και η αναζήτηση του θείου και της αλήθειας έγινε ατομική υπόθεση. Έτσι διαμορφώθηκαν οι κατάλληλες συνθήκες στις δυτικές κοινωνίες για να βρουν πρόσφορο έδαφος ένας μεγάλος αριθμός ποικίλων θρησκευτικών κινήσεων ανατολικής προτεινόμενες στο δυτικό άνθρωπο την προσωπική αναζήτηση και βίωση του θείου. Στο πλαίσιο της εισήγησής μας θα επιχειρήσουμε να σκιαγραφήσουμε την επίδραση μίας από τις σχολές του Βουδισμού και συγκεκριμένα του Ζεν, το οποίο αποτελεί έναν από τους πλέον ενδιαφέροντες και «εξωτικούς» καρπούς της πνευματικότητας της Άπω Ανατολής.

Η διάδοση του Ζεν στη Δύση οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στον ιάπωνα Teitarō Daisetz Suzuki (1870-1966), ο οποίος μέσω του έργου του κατέστησε περισσότερο κατανοητό το Ζεν για τον δυτικό άνθρωπο, αλλά και διάφοροι «δάσκαλοι» του Ζεν συνέβαλαν στη διάδοση της πρακτικής και της διδασκαλίας του στη Δύση. Την ίδια εποχή το αυξανόμενο ενδιαφέρον οδήγησε αρκετούς δυτικούς στα ζενιστικά μοναστήρια της Ιαπωνίας όπου επιδόθηκαν στην άσκηση του. Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι μοναχοί της Ρ/καθολικής Εκκλησίας όπως ο Hugo M. E. Lassale (1898-1990), ο Heinrich Dumoulin (1905-1995) έφθασαν μέχρι το βαθμό του «δασκάλου» του Ζεν και μέσα από τα έργα τους το έκαναν γνωστό στη Δύση αλλά και το πρότειναν ως μέσο και τεχνική πνευματικής άσκησης για τους χριστιανούς (κάτι που παρά τις αντιδράσεις έγινε δεκτό από τη Β' Βατικανή Σύνοδο). Παράλληλα, σε φιλοσοφικό επίπεδο οι εκπρόσωποι της λεγόμενης «Σχολής του Κυότο» επιδίωξαν να αρθρώσουν έναν φιλοσοφικό λόγο βασισμένο στη βουδιστική παράδοση και ιδιαίτερα στο Ζεν και ο οποίος θα μπορούσε να σταθεί τουλάχιστον ισάξια δίπλα στη φιλοσοφία της Δύσης.

Τόσο οι εκπρόσωποι του Ζεν όσο και οι δυτικοί μελετητές του καταφεύγουν συχνά στις «ξεχασμένες» μυστικές παραδόσεις του δυτικού χριστιανισμού με σκοπό να μεταφράσουν, ή να ερμηνεύσουν τη ζενιστική εμπειρία με δυτικούς όρους, αλλά και για να την συγκρίνουν με ανάλογες εμπειρίες από τη δυτική μυστική παράδοση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ενασχόληση με τη διδασκαλία του μεγάλου γερμανού μυστικού Meister Eckhart, καθώς θεωρήθηκε από πολλούς ως η πλέον συγγενής προς τις ιδέες του Ζεν.

Καθίσταται φανερό πως το πνεύμα εξατομίκευσης της θρησκείας στη Δύση ευνόησε τα μέγιστα τη διάδοση των ανατολικών προέλευσης μορφών θρησκευτικότητας, αλλά και τη στροφή προς ξεχασμένες μορφές της δυτικής μυστικής παράδοσης. Από την πλευρά της η Ορθόδοξη Εκκλησία τις τελευταίες δεκαετίες προβάλλει τη μυστική παράδοση της και ως ένα βαθμό την κατέστησε γνωστή στο δυτικό κόσμο. Ωστόσο παραμένει το χρέος να απαντήσει με πειστικό τρόπο στις αναζητήσεις και στα αγωνιώδη υπαρξιακά ερωτήματα του σύγχρονου ανθρώπου.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

ΝΙΚΟΛΟΠΟΥΛΟΣ ΧΡΗΣΤΟΣ, Θεολόγος
Η θρησκεία ως ανύψωση ή τροχοπέδη ενός πολιτισμού

Ο χριστιανισμός είναι η πρώτη θρησκεία η οποία διακηρύττει την έννοια της ισοτιμίας, της εξίσωσης και της ισορρόπησης. Η χριστιανική ηθική προβάλλει την αντίληψη ότι όλοι οι άνθρωποι είναι ίσοι στην πνευματική-σωματική τους φύση και ότι έχουν όλοι τον ίδιο σκοπό. Αντίθετα άλλες θρησκείες (όπως ο μουσουλμανισμός) απαγορεύουν στις γυναίκες να σπουδάζουν, να εργάζονται, να καλλωπίζουν τα σώματά τους, να έχουν ελευθέρια λόγου και σκέψης. Γενικότερα, να έχουν τα ίδια δικαιώματα και ίσες ευκαιρίες με τους άντρες τους. Και είναι τόσο τροχοπέδη για τον πολιτισμό τους η ανισότητα αυτή, που και οι ίδιοι οι πολιτικοί τους ηγέτες προσπαθούν πολλές φορές να αποτρέψουν την εγκαθίδρυση κράτους στην πατρίδα τους με βάση τον ισλαμικό νόμο.

Το δικαίωμα αποτελεί βασική προϋπόθεση για τη φυσική και κοινωνική ύπαρξη του ανθρώπου. Πηγάζει από το γραπτό και άγραφο δίκαιο και εκφράζει τη θέληση του ανθρώπου να ζησει ως βιολογικό, πνευματικό και κοινωνικό όν. Και εδώ, ο χριστιανισμός είναι η πρώτη θρησκεία η οποία εισάγει την έννοια των ατομικών δικαιωμάτων, εκείνα δηλαδή που προβλέπονται από το σύνταγμα, όπως η προσωπική ελευθέρια του ατόμου, το άσυλο της κατοικίας, η ελευθέρια του τύπου, το απόρρητο των επιστολών, το δικαίωμα του «συνέρχεσθαι και συνεταίριζεσθαι», το απαραβίαστο της ιδιοκτησίας, η ελευθέρια της συνείδησης, το δικαίωμα ζωής και τιμής. Επίσης τα ιδιωτικά αστικά δικαιώματα, όπως τα περιουσιακά, τα κληρονομικά, τα οικογενειακά, τα πνευματικά και τα προσωπικά.

Η πρόοδος ενός πολιτισμού είναι έργο της θρησκείας και κυρίως του χριστιανισμού. Για να υπάρξει πρόοδος απαιτείται κατεύθυνση της αδιάκοπης ροής των ανθρώπινων πραγμάτων σύμφωνα με ορισμένα κριτήρια. Αλλά τα κριτήρια αυτά του καλού και του κακού, της άξιας και της απαξίας, του ανώτερου και του κατώτερου, δεν δίδονται από την ροή των ανθρώπινων πραγμάτων, αλλά στη ροή των ανθρώπινων πραγμάτων, όπως η κατεύθυνση του πλοίου δεν δίνεται από την προρά αλλά εις την πλώρα του πλοίου. Τα κριτήρια δεν τα παίρνουμε από το «καί ρέον», τα παίρνουμε από την αιωνιότητα. Δεν μας τα δίνει η φύση αλλά το υπερφυσικό. Και αυτό το υπερφυσικό έχει στη διάθεση του ο χριστιανός.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ, Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
***Θεολογία κρινομένη και διακρινομένη: η σωτηριολογική προέκταση του ζητήματος και η μετανεωτερική
διαλεκτική***

Ζώντας σε μία εποχή που την χαρακτηρίζει η πολυδιάσπαση των λεκτικών τύπων, η έλλειψη περιεχομένου και η αναφορά στην «εικονική πραγματικότητα» της σύγχρονης τηλεπικοινωνίας, ο θεολογικός λόγος καλείται να δώσει απαντήσεις και να ανταποκριθεί σε προκλήσεις πρωτόγνωρες. Η δυναμική ή οι αδυναμίες που κάθε φορά παρουσιάζονται αποτελούν μία διαρκή πρόκληση, αλλά οι απαντήσεις που δίνονται έχουν σταθερές σωτηριολογικές προεκτάσεις.

ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞΙΟΣ, Δρ. Παν/μίου Σεράγεβο, υπ. Δρ. Παν/μίου Αθηνών
Παιδεία, πολιτισμός, Εκκλησία και Θεολογία κατά τον Ιουστίνο Πόποβιτς

Ο π. Ιουστίνος Πόποβιτς είναι μια πολύ γνωστή εκκλησιαστική προσωπικότητα που συνδύασε την ορθόδοξη βιωτή με την ακαδημαϊκή δραστηριότητα και διδασκαλία. Ο π. Ιουστίνος τα πάντα τα φιλοσοφεί με κριτήριο τον Θεάνθρωπο Χριστό, ως μέτρο πάντων, ό,τι δεν ανήκει στο "πλήρωμα" του Θεανθρώπου και στο ήθος Του, ό,τι δεν αντέχει στην δοκιμή του θανάτου, γι' αυτόν είναι αναμφισβήτητα δαιμονικό κατασκευάσμα, άσχετα εάν αποδίδεται σε αυτό οποιαδήποτε αξία και τιμή από τους πολλούς.

Παιδεία: Ο άνθρωπος είναι όν το οποίο οφείλει να τελειοποιηθεί και να ολοκληρωθεί, γι' αυτό και ο κύριος σκοπός της παιδείας είναι να τελειωθεί, να τελειοποιηθεί και ολοκληρωθεί ο άνθρωπος. Σε καμία περίπτωση δεν είναι η κεκλεισμένη μονάδα του Λάϊμπνιτς. Η αναζήτηση του τέλειου μπορεί να γίνει μέτρο κρίσης αληθείας.

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

Εκκλησία: Όπως η Υπόσταση του Θεανθρώπου είναι μία και μοναδική έτσι και η Εκκλησία μέσω Αυτού και εν Αυτώ και επ' Αυτού θεμελιώνεται και είναι Μία και Μοναδική. Η ενότητα της Εκκλησίας απορρέει από την ενότητα του προσώπου του Θεανθρώπου. Κάθε διαίρεση της Εκκλησίας θα σήμαινε τον θάνατό της. Η πίστη, η αγάπη, η αλήθεια, το Βάπτισμα, η Ευχαριστία, με έργο τον αγιασμό και την θέωση. Οντολογικά είναι αδύνατος ο διαχωρισμός της, γι' αυτό δεν υπήρχε ποτέ διαίρεση της Εκκλησίας, αλλά μόνο χωρισμός από την Εκκλησία, ως έπραξαν οι σχισματικοί και αιρετικοί.

Θεολογία: Ο Θεάνθρωπος είναι η πρώτη προσωποποίηση και η υπόσταση όλων των αρετών και η τέλεια πραγματοποίηση και φανέρωση των επί της γης. Χριστός και αρετές είναι Ένα. Ο Νικήτας Στηθάτος μαθητής του Συμεών Νέου Θεολόγου, στην "Ομολογία Πίστεως" ομολογεί και ασπάζεται τον καθαρώτατον και αγνότατον βίον, τον εν πράξει μεν ενάρετον, τον αληθή..., εν λόγω δε και γνώσει θείων και ανθρωπίνων πραγμάτων πεφωτισμένον και σοφία Θεού καταλαμπόμενον έμπροσθεν των ανθρώπων εις κοινήν των ορώντων ωφέλειαν. Γι' αυτό τα μυστήρια και οι αρετές αποτελούν ένα οργανικό και αδιαίρετο γεγονός της σωτηρίας. Τα ευαγγελικά δόγματα είναι πάντοτε απαραίτητα και αναλλοίωτα και πάντοτε αναγκαία για όλα τα μέλη της Εκκλησίας.

Το θεοειδές της ανθρωπίνης φύσης έχει το οντολογικό και τελεολογικό νόημα του. Οντολογικό γιατί στο θεοειδές συνίσταται έγκειται η ουσία του ανθρώπινου Είναι, ως κάτι το δεδομένο, Τελεολογικό γιατί μέσω αυτού έχει ορισθεί ως σκοπός της ζωής του ανθρώπου ο Θεός με όλες τις θείες τελειότητες Του. Αυτό το θεοειδές είναι η ουσία της ουσίας του ανθρώπινου Είναι. Σύμφωνα μ' αυτό και προς αυτό ο άνθρωπος θα πλάττει και θα οικοδομεί τον εαυτό του σ' αυτόν τον κόσμο.

ΠΑΝΑΓΟΥ ΧΡΗΣΤΟΣ, Υπ. Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών

Η λαογραφική και πολιτιστική διάσταση της «Αδελφοποίησεως» στην χριστιανική λατρεία

Τα έθιμα και οι ποικίλες παραδόσεις του ειδωλολατρικού κόσμου ήταν ισχυρά στην συνείδηση των ανθρώπων. Κάποια από αυτά εξακολούθησαν να υπάρχουν στην χριστιανική εποχή αφού πρώτα ανανοηματοδοτήθηκαν και απέκτησαν λόγο υπάρξεως μέσα στην λατρευτική πράξη της Εκκλησίας. Από την άλλη, κάποια έθιμα κριήθηκαν ως ακατάλληλα ή όπως στην περίπτωση της «Αδελφο-ποίησης» περιττά και γι' αυτό η Εκκλησία προέβη στην απαγόρευσή τους.

Η μελέτη των πηγών οδήγησε πολλούς σύγχρονους Λαογράφους ερευνητές να ορίσουν την «αδελφο-ποίηση» ως ένα έθιμο το οποίο αποσκοπούσε στην σύναψη συμμαχίας μεταξύ ανθρώπων οι οποίοι δεν συνδέονταν με εξ αίματος συγγένεια. Σκοπός αυτής ήταν η αντιμετώπιση ενός κοινού αντιπάλου, ενώ σε κάποιες άλλες περιπτώσεις η «Αδελφο-ποίηση» χρησιμοποιήθηκε για την σύσταση ομάδων/συμμοριών με σκοπό την αντικαθεστωτική δράση (συνομωσία Κατιλίνα).

Τό έθιμο αυτό εξακολούθησε να υπάρχει κατά την διάρκεια των χρόνων της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας. Στην εφαρμογή όμως αυτού του εθίμου αντιτάχθηκε τόσο η Πολιτεία με την έκδοση νόμων όσο και η Εκκλησία με σχετικούς Κανόνες. Από την μελέτη των ιστορικών έργων (Κεδρηνός κ.ά.), την έρευνα χειρογράφων ευχολογίων, αλλά και των σχετικών με την «Αδελφο-ποίηση» Κανόνων της Εκκλησίας, διαπιστώνεται η κατάχρηση του εθίμου αυτού κατά την εν λόγω εποχή. Αυτές τις καταχρηστικές ενέργειες η Εκκλησία αλλά και η Πολιτεία τις αντιμετώπισαν με την έκδοση σχετικών απαγορευτικών για την τέλεσή του Κανόνων και Νόμων, αντιστοίχως.

Κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας το έθιμο αυτό αναβίωσαν τα μέλη των επαναστατικών ομάδων με σκοπό την σύσταση και δημιουργία ενός «ερού-πνευματικού δεσμού» μεταξύ εκείνων, οι οποίοι μάχονταν για την απελευθέρωση της «Ρωμανίας» (Ρήγας Φεραίος, Φιλική Εταιρεία κ.ά.).

Από την διερεύνηση αυτού του θέματος προκύπτει ο τρόπος με τον οποίο αντιμετώπιστηκε στη νέα εν Χριστώ πραγματικότητα ένα έθιμο του ειδωλολατρικού κόσμου, καθώς επίσης διεφάνη η μέριμνα της Εκκλησίας για την «προκοπήν βίου και πίστεως» των μελών Της μέσω της αποικαθάρσεως της λατρευτικής Της πράξεως από επιβλαβείς επιδράσεις, οι οποίες κινείται μακριά του πνεύματος της Παυλείου ρήσεως «της λογικής λατρείας».

**ΙΑ' ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΦΟΙΤΗΤΙΚΟΥ ΘΕΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥ
ΠΑΙΔΕΙΑ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΚΚΛΗΣΙΑ: Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΗΣ ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ**

**ΠΑΡΑΣΚΕΥΟΠΟΥΛΟΣ ΜΙΧΑΗΛ, Υπ. Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Το μάθημα των θρησκευτικών ως σύζευξη του "θεωρητικού" λόγου της τάξης
με τον "έμπρακτο λόγο" προς τον συνάνθρωπο**

Είναι γνωστό ότι στη χριστιανική και μάλιστα στην πατερική παράδοση, όταν μιλάμε για θεωρία και πράξη δεν αναφερόμαστε σε δύο διαφορετικά μεγέθη αλλά εννοούμε μία σύζευξη, μία συνένωση ή συναρμογή της θεωρίας και της πράξης σε ένα ενιαίο όλο. Έχοντας υπόψη αυτήν την κεφαλαιώδη για τη χριστιανική παράδοση αλήθεια, διδάσκοντας το θρησκευτικό μάθημα μας απασχολούσε το εξής ερώτημα:

Πώς μπορεί η διδασκαλία του να αποτελέσει για τους μαθητές μας την αφορμή για μία έμπρακτη και ορατή απάντηση απέναντι στα προβλήματα του κόσμου και να μην εκπέσει σε ένα ιδεολόγημα μεταξύ των πολλών που μας κατακλύζουν; Η απάντηση σ' αυτό το ερώτημα δόθηκε μέσα από τη συνεργασία μας με μία νεοεμφανιζόμενη τότε - αρκετά γνωστή σήμερα - ανθρωπιστική οργάνωση. (Action Aid Ελλάς.)

Η συνεργασία αυτή αποτέλεσε για μας μία πρόκληση: Η «αναδοχή» του παιδιού, που συνιστά τον άξονα δράσης του συγκεκριμένου ανθρωπιστικού φορέα, θα αναδείκνυε το μάθημα και ως μία προσφορά έμπρακτης αγάπης προς το συνάνθρωπο, προς ένα συγκεκριμένο πρόσωπο, το οποίο ζώντας σε συνθήκες απόλυτης φτώχειας, αγωνίζεται να επιβιώσει ζητώντας ένα χέρι βοήθειας.

Στις συζητήσεις που είχαμε με τους μαθητές μας, διαπιστώσαμε πως υπήρχε πρόσφορο έδαφος για να βοηθήσουμε κάποιους ανθρώπους να βελτιώσουν τη ζωή τους και να εξασφαλίσουν βασικά ανθρώπινα δικαιώματα αλλά και ένα ρόλο στην κοινωνία. Οι καρποί των συζητήσεων αυτών ξεπέρασαν τις προσδοκίες μας. Οι μαθητές μας, στην πλειονότητά τους, μας πρότειναν πως θα ήθελαν ανά τμήμα να «υιοθετήσουν» και ένα παιδί.

Βέβαια, το όλο εγχείρημα δεν εξελίχθηκε άμοιρο προβλημάτων. Επισημαίνουμε ίσως το πιο σημαντικό: Το να πείσουμε τα παιδιά και μάλιστα τους εφήβους, να αναλάβουν μια τέτοια δράση, μέσα σε ένα κλίμα απαξίωσης αν όχι isoπέδωσης των πάντων. Στο σημείο αυτό καθοριστική συμβολή έχει η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ θεολόγου – μαθητών, η εξέταση της οποίας όμως εκτείνεται πέραν των ορίων της εισήγησής μας.

**ΠΟΝΗΡΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ, Δρ. Θεολογίας Παν/μίου Αθηνών
Το Ευαγγέλιο του Χριστού μόνη αληθής παιδεία**

Η θεία προέλευση του Ευαγγελίου του Χριστού εγγυάται τη μοναδικότητά του ως παιδείας, ως μορφώσεως της ψυχής του ανθρώπου ο οποίος μόνον μέσω αυτού γίνεται αληθινός άνθρωπος. Δόθηκε στην ανθρωπότητα σε μία περίοδο κατά την οποία η ανηθικότητα και η αδικία της ρωμαϊκής κοινωνίας, αλλά και η τυπολατρία και υποκρισία της εβραϊκής είχαν φθάσει στο απροχώρητο.

Η παιδεία του Ευαγγελίου δεν απευθύνεται σε κάποια ελίτ, αλλά σε όλο τον κόσμο, σε «πάντα τα έθνη». Δημιουργεί άνθρωπο ταπεινόφρονα αλλά αγωνιστή, πρόο αλλ' όχι αδιάφορο για τα δεινά του κόσμου, ειρηνικό που όμως δεν καταντά νωθός και συμφεροντολόγος, δεν φοβάται ακόμη και να υποστεί διώξεις εξ αιτίας της δικαιοσύνης του Χριστού. Η αγάπη την οποία διδάσκει το Ευαγγέλιο είναι πάνω από νόμους, εξουσίες και μέτρα.

Η καρδιά του ενστερνιζομένου το Ευαγγέλιο γίνεται έτσι ο αληθινός θησαυρός του. Ως παιδεία παραμένει σταθερή (οι δε λόγοι μου ου μη παρέλθωσιν) και δεν υπόκειται σε διαρκείς μεταρρυθμίσεις ανάλογες με μικροσυμφέροντα και ανταγωνισμούς. Είναι ανώτερη και από την αρχαία ελληνική φιλοσοφία από την οποία έχει λάβει μερικές αρχές, διότι εκείνη δεν ήταν ενιαία, αλλά διεκρίνετο σε πολλές και ενίοτε αλληλοσυγκρουόμενες σχολές, και διότι ακόμη και από τις πλέον έγκριτες σχολές εκείνης δεν ευσταθούν τα πάντα.

Ο άνθρωπος τον οποίον η παιδεία του Ευαγγελίου του Χριστού διαμορφώνει είναι αδύναμος όπως ο Νίτσε υποστήριζε. Για να εφαρμόσει όλα όσα το Ευαγγέλιο διδάσκει, για κατορθώσει να τα κάνει ικανόνα απαράβατο στη ζωή του απαιτείται μεγάλη δύναμη η οποία μόνον δια της θείας χάριτος συμπληρούται.

